

ОБГРУНТУВАННЯ ВКЛЮЧЕННЯ ДОЛИНИ РІЧКИ КАЛЬМІУС ДО СМАРАГДОВОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Спінова Юлія Олексіївна¹, Василюк Олексій Володимирович²

¹Національний Університет «Києво-Могилянська академія», кафедра екології, вул. Григорія Сковороди, 2, м. Київ

²Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України, відділ моніторингу та охорони тваринного світу, вул. Богдана Хмельницького, 15, м. Київ

Смарагдова мережа (СМ, Emerald Network) є мережею територій, що представляють особливу цінність та інтерес для збереження (Areas of special conservation interest - ASCI). Вона має бути запроваджена у договірних сторонах Конвенції про дикі види флори та фауни і середовища існування у Європі (Бернська конвенція, 1979) та державах-спостерігачах. Для держав-членів ЄС до Смарагдових вже належать території мережі Natura 2000. Для України у 2009-2011 роках була проведена робота по ідентифікації потенційних об'єктів СМ і на даному етапі до СМ вже запропоновано включити території природно-заповідного фонду високого рангу та деякі інші території, а також продовжуються дослідження з метою обґрунтування їх щодо включення до СМ у подальшому.

Ключовими для створення Смарагдового об'єкту (СО, Emerald site) є наявність оселищ з Резолюції №4 (1996) та видів флори і фауни з Резолюції №6 (1998) Бернської конвенції.

У вересні 2016 року у м. Києві відбувся міжнародний біогеографічний семінар з оцінки СМ - "Emerald Network Biogeographical Seminar for all habitats and species (except birds) for the Steppic region (the Republic of Moldova, the Russian Federation and Ukraine), the Alpine Caucasus (the Russian Federation), the Marine Black Sea (Ukraine, the Russian Federation) and the Marine Caspian Sea". Результатом семінару став попередній варіант схеми СМ, що включає ділянки у степовій зоні України, серед яких практично відсутні території, виділені на сході країни. Вказані лише деякі точки знахідок видів, зокрема відділення Українського степового природного заповідника «Кальміуське».

Річка Кальміус бере початок на південному схилі Донецького кряжу, несе свої води по декількох районах Донецької області, протікаючи через найбільші міста області - Донецьк і Маріуполь, і впадає в Азовське море. Витоки Кальміусу знаходяться біля с. Яковлівка між станцією Ясинувата і містом Донецьком. У верхів'ях річки споруджено Верхньокальміуське водосховище, яке пов'язане з каналом Сіверський Донець - Донбас.

Кальміуський каньйон займає площу близько 38639 га і є однією з основних територій, на яких зосереджена велика кількість знахідок для таких смарагдових видів: *Achillea glaberrima*, *Astragalus tanaiticus*, *Centaurea pseudoleucolepis*, *Serratula tanaitica*, *Silene cretacea*, *Stipa zaleskii*. Відомості про них роповсюджені по всьому каньйону, але досі у СМ були затверджені лише для ділянки УСПЗ «Кальміуське».

Також були уточнені дані щодо місцезнаходжень виду *Echium russicum*, чисельність популяції якого має тенденцію до скорочення і тому він має статус рідкісного у Донецькій області (Червона книга Донецької області, 2010). Вид зустрічається вздовж усієї долини Кальміусу з усіма його притоками. Окрім того територія Кальміуського каньйону є одним з ключових місць знаходження видів *Crambe tataria* – в області відомо всього 5 місцезнаходжень, перебуває під загрозою зникнення та *Paeonia tenuifolia* – зростає у верхів'ї річки та у середній її частині, має статус вразливого.

Таким чином, пропонуємо внесення до СМ значно більшої території долини р. Кальміус, аніж було відмічено раніше, для забезпечення належної охорони рідкісних видів у форматі Смарагдової мережі – в межах всієї збереженої частини каньйону річки.